

DE VOGELTREK IN SEPTEMBER.

ET kan zijn nut hebben, om, voor dat wij verder gaan met de behandeling van het dagboek van P. Krüss, even in herinnering te brengen wat de grondlegger van de nieuwe studie van den vogeltrek, Heinrich Gätke, in zijn »Vogelwarte Helgoland« van September zegt. Ik gebruik daarvoor de uitmuntende Engelsche vertaling van Rudolph Rosenstock. Wij vinden daar:

September. Gedurende de eerste helft van de maand bij fraai weder bereikt het aantal der kleine zangvogeltjes zijn hoogtepunt en de aardappelakkers van Helgoland krioelen dan van zanglijsters, vliegenvangertjes, tapuiten en paapjes. De ortolaan en de boompieper komen veel voor, van de eerste soort vertoonen zich onder de jonge vogels nu ook eenige oude. Men ontmoet enkele duinpiepers, terwijl de heele maand door de Groote Pieper tamelijk talrijk is, de meeste vogels nog in hun eerste kleed met de lichte randen aan de veeren. Alle soorten van zwaluwen komen in groote troepen overvliegen. Gele kwikstaarten zijn talrijk, zoowel die met blauwen als met zwarten en gelen schedel, ook verschijnen jonge witte kwikstaartjes. Trouwens de groote meerderheid van alle trekvogels in dezen tijd bestaat uit jonge vogels.

Tegen het midden van de maand begint de graspieper in grooter aantal te komen, ook de roodstaartjes, maar met de vliegenvangertjes loopt het op zijn eind. Nu komen ook oude fitisjes, te kennen aan hun lichter kleur en dan enkele tijftatjes, goudhaantjes, roodborstjes en befljsters. Tegen het einde van de maand vermindert het aantal der jonge tapuiten en goudplevieren, maar nu komt een groote trek van zanglijsters en vinken, vergezeld door enkele oude sperwers, smellekens, slechtvalken en torenvalken.

Zoo schreef Gätke in 1890. Laat ons nu eens zien hoe het een kleine kwarteeuw later toeging, in 1913. September zette toen in met mooi, zelfs zeer mooi weer, de beide eerste dagen liep de wind van Zuid door West en Noord naar Oost, om vrijwel de heele maand oostelijk te blijven en altijd tamelijk zwak. Over het algemeen is dat de meest gunstige weergesteldheid voor een drukken trek. Het werd dan ook een mooie maand.

Op 1 September trokken door een kleine vijftig paapjes, waaronder eenige oude, tachtig tapuiten, met één oude, 18 roodstaartjes van elken leeftijd, één oud blauwborstje, een dozijn boompiepers, enkele graspiepers, een gierzwaluw, een draaihals, een tuinfluiter, 50 bontbekpleviertjes, honderd bonte strandloopers, 20-30 strandpleviertjes, een stuk of tien goudplevieren, vijf scholeksters, een steenlooper, tien drieteenige strandloopers, 15 sterntjes, 18 zwarte vliegenvangertjes, een dozijn fitisjes, vijf scholeksters, 1 rosse grutto, 4 ortolanen, een paar oeverloopers, 1 smelleken, (of misschien boomvalk) en drie sperwers en de eerste schuldink.

2 September. Een ongewoon sterke trek van goudplevieren, op zee veel jonge stormmeeuwjes. Voorts de eerste roodborstjes (2 stuks), 2 zanglijsters, een braamsluipertje, 2 of 3 grasmusschen, een witte kwikstaart, een paar zwarte vliegenvangertjes. 's Nachts een flinke trek van vischdiefjes (hirundo en macrura), goudplevieren, bontbekjes, bonte strandloopers, rosse grutto's, knoetjes, oeverloopers, witgatjes, boschruiters, groenpootruiters en morinelplevier en het meest nog vogels die zeer lang rond vlogen, luid schreeuwend, een roep die wel wat had van een tureluur, maar niet zoo malsch en met een triller als van een scholekster. Niemand, zelfs Dr. Weigold niet, kon dat geluid thuisbrengen. Tusschen twee haakjes een gebeurtenis, die den nachtelijken waarnemer van vogeltrek maar al te dikwijls wanhopig maakt. Ik hoor zulke onbekende geluiden het heele jaar door.

3 September. Dezelfde kleine vogels als gisteren, maar geen sylvia's. Alweer veel goudplevieren, een morinel en ook een groote wulp, verder vijf sperwers, een smelleken, een slechtvalk in overgang van jeugdkleed tot volwassen kleed en twee torenvalken, wijfjes of jongen. 's Nachts een vrij sterke trek, na elfen veel zangvogeltjes, een paar troepen van morinelplevieren, regenwulpen, bontbek, scholekster, oeverlooper, groenpootruiters, tureluurs,

DE VOGELTREK IN SEPTEMBER.

151

één witgatje, veel sterns, maar vooral veel roodstaartjes en fitisjes. Een koekoek doodgevlogen tegen het licht, die trekt dus ook bij nacht.

4 September. Een trekdag van den eersten rang. Eerst een kleine mantelmeeuw, goudplevieren, groenpootruiters, een half dozijn oeverloopers, twee sperwers en een torenvalk. En dan op Helgoland en op Düne: 2 jonge draaihalzen, dertig zwarte vliegenvangertjes, drie grauwe, 1 jonge grauwe klauwier, een dozijn ortolanen, oude en jonge, een troep gele kwikstaartjes, merkwaardig genoeg weinig graspiepers, ruim twintig boompiepers, wel driehonderd fitisjes krioelen in het onkruid, een paar dozijn braamsluipertjes, *de eerste zwartkop grasmusch*, (met bruin kopje, dus jong of wijfje), tien tuinfluiters, honderd grasmussen, zevenhonderd roodstaartjes, (het wemelt er van) 70 à 80 blauwborstjes, 400 tapuitjes, 150 paapjes, twee roodborstjes, een zanglijster en *de eerste kramsvogel*. Bovendien twee tureluurs in winterkleed, twee rosse grutto's, twee roestroode ruiters, (*Totanus ferruginea*), 8 bonte strandlooptjes en 5 goudplevieren en 40 bontbekjes. Ge kunt begrijpen, wat een gezicht dat geweest is, die duizenden kleine zangvogeltjes op het boomlooze eiland.

Deze trek duurde de vijf volgende dagen voort, maar werd langzamerhand zwakker. Als nieuwigheid vertoonden zich den 6en een watersnip, den 7en een jonge zwartkopmeeuw en een Jan van Gent, den 9en een paar dwergmeeuwjes, een honderdtal zwarte zeeëenden, twintig, bergeenden en twee jagers. Den 10en September viel niets te noteeren, als 1 torenvalk, 1 spreeuw, 3 witte kwikstaartjes, 3 roodborstjes en kleine troepjes graspiepers, boompiepers, tapuitjes en roodstaartjes. 's Nachts alleen trek van sterntjes. De vier volgende dagen blijven ook flauw; den elfden vertoonden zich o.a. één winterkoninkje en één koperwiek.

Den 15en komt er weer stijging in het getal der zangvogeltjes, er komen ook 30 kieviten, 30 goudplevieren en als nieuwtje zes *sneeuwvinken*. Op Düne, het kleine zandeilandje bij Helgoland, worden 20 tapuiten waargenomen, de helft daarvan behooren tot de ondersoort leucorrhoea, de tapuit van Groenland. Verleden jaar heb ik dezen vorm in het Noorden van Groningen ook waargenomen. Hij valt te midden van de andere tapuiten al dadelijk op door zijn aanzienlijke grootte en door de bruinroode keel en borst, die zijn bij de gewone tapuit veel zwakker van tint. Ze schijnen later te komen dan de gewone tapuitjes, maar zijn toch al in het eind van Augustus te verwachten. Ik zag de mijne op 1 September in den Noordpolder boven Usquert, waar tegen den avond een troepje van dertig tapuitjes aan het spelen waren in de klaverruiters, eer ze te ruste gingen in het hooge gras langs den slootkant. Maar laat ons terugkeeren tot ons dagboek.

16 September. Geen sylvia's, overigens als de vorige dagen, bovendien twee boerenzwaluwen. Op zee veel Zeekoeten, geen alken, 5 dwergmeeuwjes een paar dozijn vischdiefjes (15 geschoten, daaronder geen enkele macrura) drie jagers en één Roodkeelige Zeeduiker, 's nachts een zwakke trek van goudplevieren. Den volgenden dag komen weer een paar grasmussen en zwartkopjes, den achttienden ook nog een paar goudhaantjes, drie spreeuwen, tien roodborstjes. Den 19den vertoonden zich voor korten tijd aan de noordpunt van het eiland een vijftigtal eidereenden, ook een Jan van Gent en een roodkeelige duiker.

20 September. Windstil, helder, soms heilg. Weinig trek: 1 fitisje, 2 roodborstjes, 3 roodstaartjes, 2 paapjes, 6 tapuiten, 10 boompiepers, 50 graspiepers en *de eerste leeuwerikken*, een half dozijn. Hiermede begint de trek een ander karakter te krijgen, iederen dag verschijnt weer een nieuwe soort. Het aantal der vogels van de soorten, die zich in Augustus vertoonden, wordt voortdurend kleiner, dat der latere neemt gestadig toe. Oude vogels vervangen gaandeweg de jonge. Zoo komt op 21 September de eerste tiftjaf. Dat lijkt mij tusschen twee haakjes nog al vreemd, want bij ons op Rottum zien we al tiftjafjes in overvloed in de laatste dagen van Augustus. Bij tien vinken waren op dien dag twee oude mannetjes. Zanglijsters waren al talrijker, een troep van vijftien, ook de goudhaantjes (20) en graspiepers, een dertigtal. Verder trokken nog enkele boompiepers, roodborstjes, blauwborstjes, een fitis, twee zwartkoppen, een dozijn goudplevieren en ook nog een half dozijn kramsvogels.

De volgende dag bracht als nieuwtjes *twee rietgorzen, twee heggemusjes, drie keepen*, verder ruim vijftig sijsjes, zestig tapuiten, een dozijn zanglijsters, zes jonge gekraagde roodstaartjes, een enkele ortolaan, een paar vinken, boompiepers, graspiepers, goudhaantjes, een grasmusch, kievit, watersnip, bokje en ringduif. Op zee veel dwergmeeuwjes en sterns, ook zwarte zeeëenden, zeekoeten, parelduikers. 's Nachts trokken zanglijsters en oeverloopers.

Den driëntwintigsten September kwamen 75 graspiepers door en dertig tijaftjes, daaronder een van de variëteit eversmanni, dan bijna zeshonderd roodborstjes, tien roodstaartjes, twintig tapuiten, een paar koolmeezen, blauwborstjes, goudhaantjes, tuinfluiters en een boomleeuwerik, zes koperwieken, zestig zanglijsters, twee merels. Bij een twintigtal vinken en keepen waren oude mannetjes. Ook nog 25 tapuiten, waaronder ook de variëteit leucorrhoea en *de eerste oeverpiepers, een dozijn, de eerste houtsnip*. Dan nog een aalscholver, een paar talinkjes, een bergeend, goudplevieren, watersnipjes bokjes, bonthekpleviertjes, drieteenige strandloopers en bonte strandlooptjes.

Op 24 September komt *de eerste bonte kraai*, vergezeld door een torenvalk, een sperwer en een slechtvalk, twintig ganzen, een kievit en drie bokjes. Verder kleine zangvogels als den vorigen dag, maar in geringer aantal, toch altijd nog 200 roodborstjes. Des te meer komen er den volgende dag: 100 graspiepers, 80 tapuiten, 200 roodborstjes, 10 roodstaartjes, 10 sijsjes, een paar rietgorzen, keepen, vinken, torenvalken, 1 sperwer, 1 oeverlooper en dertig ganzen. De volgende dagen gaat het net zoo, maar de roodborstjes nemen in aantal af. Den 29sten vertoont zich nog een zeer late grauwe vliegenvanger, en den derstigsten begint in ernst de groote trek der vinken over de zee. Van den vroegen morgen af trokken onophoudelijk troepen Z. Z. W. zonder het eiland aan te doen. Alleen in den namiddag kwamen er veel op de zuidspits van het eiland, allemaal prachtig uitgeruid.

JAC. P. TH.

VRAGEN EN KORTE MEDEDEELINGEN.

FRANÇOIS JOSEPH HUBERT MARIE THIJS.

De Wageningsche Afdeeling der Nederl. Natuurhist. Vereeniging heeft een uiterst gevoelig en pijnlijk verlies te betreuren in het onverwachte overlijden van haar zeer verdienstelijk medelid, den heer F. J. H. M. THIJS, in leven leeraar aan de Rijks Hoogere Land-, Tuin- en Boschbouwschool.

De heer Thijs toch deed zich op de vergaderingen en excursies steeds kennen als een vlijtig lid, wien het wel en wee der afdeeling met hart en ziel was toegedaan. Zijne mededeelingen en voordrachten waren van de goede soort, gingen nooit uit boven het bevattingsvermogen der amateurs en leeken, terwijl zij toch menig punt ter overdenking boden aan de vakmensen. Hij boeide ongemeen door origineele behandeling van het onderwerp. Steeds stond de overledene vriendelijk klaar, wanneer de jongeren bij plant- of dierkunde van zijne meerdere kennis kwamen profiteeren... hij was op den goeden weg zich een eereplaats in de vereeniging te veroveren. Eene groote beminnelijkheid, oprechte belangstelling en een onverwoestbare liefde tot de natuur waren zijne karaktertrekken en, al vertoefde hij nog slechts korten tijd in ons midden, toch wist hij zich reeds tal van vrienden te verwerven, gelijkerwijs hij zulks als